

Українська мова для студентів-іноземців англomовного проекту

Ірина Жогіна

к. філол. н, доцент кафедри філологічних та природничих дисциплін

Центру міжнародної освіти Національного авіаційного університету

м. Київ, Україна

e-mail: zhogina43@gmail.com

Найбільш розповсюджена категорія іноземців в Україні – це іноземні студенти, які приїжджають до України з метою отримання вищої освіти.

Донедавна всі іноземці, які бажали вчитися в українських вишах, мали закінчити підготовче відділення, одне з основних завдань якого – мовна підготовка іноземців, та отримати відповідний сертифікат, що відкривав шлях для вступу до будь-якого українського ВНЗ. Протягом 10 місяців слухачі підготовчих відділень вивчають українську або російську мови, а також спеціальні предмети на цих мовах в залежності від обраного фаху. Центри міжнародної освіти, підготовчі відділення, підготовчі факультети продовжують існувати і набирати слухачів, забезпечуючи базову підготовку до вступу на перший курс. Проте останнім часом деякі ВНЗ України, зокрема Національний авіаційний університет, пропонують іноземцям навчання англійською мовою. Це так звані англomовні проекти. Кількість іноземців, котрі обирають у якості мови навчання англійську, з кожним роком збільшується.

На наш погляд, таке збільшення можна пояснити наступними причинами:

- бажання зекономити кошти, пропустивши навчання на підготовчому відділенні;
- неможливість навчатися на першому курсі українською/російською мовою через слабку мовну підготовку;
- розтягнутість навчальних програм з української/російської мов; відсутність гнучких мовних програм;
- перенавантаженість немовними дисциплінами, хоча (теоретично) слухачі підготовчих відділень мають володіти базовими знаннями з математики, фізики, біології тощо.

Як наслідок, певна кількість студентів втрачають інтерес до навчання, пропускають заняття як з мови, так і зі спеціальних дисциплін і, таким чином, закінчують підготовче відділення зі ступенем володіння мовою на рівні А2, чого явно недостатньо для оволодіння знаннями на першому курсі будь-якого ВНЗ України. Більше того, на останньому курсі студенти-іноземці мають скласти екзамен з іноземної (української/російської) мови на рівні В2, оскільки саме цей рівень володіння мовою відповідає кваліфікаційному рівню бакалавра. Можна констатувати, що об'єктивна реальність не співпадає з тими вимогами, що висуваються до мовної підготовки іноземних студентів як на підготовчих відділеннях, так і на основних факультетах. Заручниками такої ситуації стають, в першу чергу, викладачі старших курсів, оскільки мовні групи формуються з урахуванням спеціалізації, але без урахування рівня мовної підготовки.

Тому видається цілком логічним, що для викладача-мовника групи першокурсників, повністю сформовані зі студентів-іноземців з нульовим рівнем володіння українською/російською мовою, видаються найбільш прийнятними.

Інформація для роздумів – на першому курсі НАУ на мову виділяється 120 аудиторних годин. За цей час викладач має встигнути викласти спресовану інформацію, якої було б достатньо для вільної комунікації мовою, що вивчається. У такому випадку на викладача накладається також і мотиваційна місія. Викладач повинен пояснити студентам, що знання мови країни проживання не тільки полегшить їхнє життя, а й зробить їх більш конкурентоспроможними на ринку праці, вмотивує до вивчення наступних мов, загалом – розширить уявлення про світ.

Проте виникає традиційне питання: які підручники можуть забезпечити навчальний процес на 1-4 курсах. Видається, що існуючі навчальні посібники, практикуми та підручники для іноземців, які вивчають українську мову, незважаючи на загальний високий рівень їхнього лексичного, граматичного та комунікативного наповнення (деякі з них див. Література), не є релевантними вказаній проблемі.

Викладачами кафедри філологічних та природничих дисциплін НАУ розпочато роботу над навчальним посібником з української мови для іноземців, який має заповнити лакуну, що виникла останнім часом у зв'язку із необхідністю забезпечити навчання української мови студентів-іноземців, які бажають отримувати знання англійською мовою.

На першому етапі були проаналізовані та апробовані вже існуючі підручники з метою вироблення власної стратегії створення навчальних матеріалів. Так, було виявлено наступні «недоліки»:

- розтягнутий або, навпаки, практично відсутній фонетичний курс. У першому випадку йдеться про посібники для підготовчих відділень, у другому – для іноземців, які певною мірою володіють фонетикою української мови або знають російську;

- граматичний курс громіздкий, у такому випадку необхідні для комунікації елементи (напр., дієслова руху) знаходяться у кінці підручника;

- спостерігається суто комунікативна побудова підручника (за розмовними темами), що позбавляє іноземця психологічної можливості вибудувати струнку граматичну систему; комунікативні формули представлені без граматичного пояснення і розраховані на запам'ятовування;

- лексичне наповнення пов'язане переважно зі студентським життям.

У процесі роботи над посібником з робочою назвою «Українська мова для студентів-іноземців англomовного проекту. А1» було враховане наступне: обмежена кількість годин на вивчення української мови на 1 курсі та різке зниження кількості годин, починаючи з 2 курсу; відсутність високої мотивації щодо вивчення мови; необхідність якомога швидше включити тих, хто навчається, у комунікаційний процес українською мовою; необхідність складання екзамену з української мови на 1 та 4 курсах.

Вищезгадане визначило деякі особливості структурування та відбору фонетичного, лексичного, граматичного, синтаксичного матеріалу.

1. Фонетичний матеріал включає знайомство з літерами, звуками, комбінаціями літер та звуків, основними чергуваннями. Багато уваги приділяється інтонаційним моделям.

2. Лексичний матеріал – це загальнозживана лексика без акценту на суто студентське життя, широке вживання інтернаціональної лексики, осучаснення лексики. Прив'язуючи лексику до відповідного звуку, даємо лише мінімальну кількість слів, орієнтуємось на поповнення лексичного запасу у процесі мовлення. Проте вже на першому етапі вивчення мови іноземець буде спроможний прочитати візитівку, назвати свою адресу та номер телефону, зорієнтуватися в місті та країні.

3. Граматичний матеріал подається практично з перших уроків, проте, на початку, не систематизовано, але у такий спосіб, щоб іноземець міг не задаватися питанням «чому цю фразу треба побудувати саме так?». Пропонується первісне ознайомлення з частинами мови, категоріями роду, однини/множини іменників, прикметників, прийменників, категорією часу дієслів.

4. Приділено увагу словотвору як одному з найважливіших елементів глибокого розуміння мови та встановлення лексичних та граматичних зв'язків між словами. Зроблено акцент на пошуку спільнокореневих слів.

5. Комунікативні формули (окремо та у складі діалогів) та включення їх у комунікативні завдання переслідує ціль якнайшвидшого включення у комунікативний процес шляхом зняття мовного бар'єру через розуміння зв'язків між граматикою та комунікацією.

6. Введення найпростіших синтаксичних конструкцій з метою навчання вмінню висловлювати свої думки.

7. Включення блоків інформаційно-лінгвістичного характеру: українські імена, як назвати адресу та номер телефону, міста України, найбільш поширені професії тощо.

Загалом, вважаємо важливим для іноземця, який вивчає українську мову з нуля, вміти в першу чергу не будувати складні граматичні конструкції типу

«нашого молодого викладача, нашому молодому викладачеві», а орієнтуватися у повсякденному житті, вміти ставити питання інформаційного характеру (місцезнаходження об'єкту, характеристики об'єкту та дії, часу події), вміти слухати питання та відповідати, використовуючи шаблон питання, вміти розуміти висловлювання за впізнаними словами (у тому числі і спільнокореневими), і далі – заповнювати отриману матрицю новими граматичними формами, розширювати лексичний запас, вміти самостійно побудувати необхідне висловлювання.

Ключовою особливістю вказаного посібника є відмова від наукового стилю мовлення як такого, що не потрібний студентам, які навчаються спеціальності англійською мовою. Проте за необхідне вважаємо включення офіційної лексики (заява, довідка), бізнес-лексики (партнер, зустріч, перемовини), лексики, пов'язаної з неперервним навчанням (майстер-клас, тренінг), що, як нам здається, більше відповідає запитам сьогодення.

Гадаємо, що такий посібник стане у нагоді і експатам, тобто іноземцям, які приїжджають в Україну не навчатися, а жити і працювати.

Література:

1. Гримич М., Непийвода Н., Різун В.. Українська мова щодня. Початковий рівень. – К.: Заповіт, 1998. – 158 с.
2. Зайченко Н.Ф., Воробойова С.А.. Практичний курс української мови для іноземців: усне мовлення. - Київ: Знання України, 2004. – 321 с.
3. Макарова Г.І., Паламар Л.М., Присяжнюк Н.К.. Let's speak Ukrainian, Частина 1. - Київ: Інкос, 2010. – 125 с.
4. Макарова Г.І., Паламар Л.М., Присяжнюк Н.К.. Let's speak Ukrainian, Частина 2. - Київ: Інкос, 2011. – 221 с.
5. Палінська О., Туркевич О.. Крок 1. А1-А2. Книга для студента. – Львів: Львівська політехніка, 2014. – 100 с.
6. Чистякова А.Б., Селіверстова Л.І., Лагута Т.М.. Українська мова для іноземців. – Харків: Індустрія, 2008. 383 с.